

Jelentős eredményként könyvelhető el, hogy a közösségi oktatás fogalma és formája helyet kapott a magyar iskolarendszerben. Az első „lépcsőben” három helyen „épült rá” ilyen intézmény a sikeres pályázatot benyújtó általános iskolákra.

Budapesten elsőként a Bárczi Géza Közösségi Iskola nyílt meg a III. kerületben, a békásmegyeri lakótelepen, ahol túlnyomórészt alacsony jövedelmű családok élnek. A lakóközösségnek itt nagy szüksége van szociális és kulturális programokra.

A Petőfi Sándor Közösségi Iskola a román és az ukrán határ közelében fekvő kisváros, Csenger központjában kezdte meg működését. Itt az iskola szolgáltatásokat nyújt a mezőgazdasági ermeléssel foglalkozó lakosságnak több egymás mellett élő kultúrát szolgálva ezzel.

A Battyány Ilona Közösségi Iskola Cinkotán, falusias, peremvárosi környezetben működik, s a terület történelmi hagyományait ápolja.

Második lépcsőben Érden nyílt meg közösségi iskola, s egy további Hódmezővásárhelyen áll szervezés alatt. A hároméves projektidőszak végére a tervek szerint hét ilyen intézmény fog működni Magyarországon.

Kétségtelen, hogy van bizonyos hasonlóság a közösségi iskola és az általános művelődési központok (AMK-k) intézménytípusa között. Optimális esetben mindkettő ugyanazt tudja nyújtani a lakóközösségnek. Optimális eseten a jó személyi feltételeket éri, a jó személyi feltételeken pedig olyan személyiségeket, akik elégséges mértékben függetleníteni tudják magukat a mindenkori hivatalos intézményrendszerrel...

A kettő közötti leglényegesebb különbséget alighanem a történelmi dimenzióban tudjuk megragadni. Az AMK-modellt is nyugati példák ihlették ugyan, csak ez éppen olyan időpontban jelent meg Magyarországon, amikor az állami „túlhatalom” és az ebből következő túlszervezettség jellemezte a hazi társadalmat. Ekkoriban gyakori volt, hogy az állami bürokrácia útvesztőiben haltak el életteli helyi kezdeményezések.

A közösségi iskola modellje az állam „kivonulásának” időszakában bukkant föl, s így gáncsoskodásra éppúgy, mint támogatásra – az alapítványi szférán kívül – legföljebb az Önkormányzatok részéről számíthat. Életí és fejlődőképessége tehát – tekintve, hogy az amerikai alapítványok „inkubárok-segítségére” három évre terjed ki – lényegében a hazai civil társadalom fejlődésének függvénye.

Mert maga a modell – tartalmát nézve – működőképesnek látszik.

TRENCSÉNYI IMRE

Egy táncegyüttes emlékkönyvébe

A B. Együttes fennállásának sokadik évfordulóját ünnepli. Igazándiból méltó lenne a megnevezésre, vagyis az ünneplésre. Köszöntenem illene nékem is őket, a nemzedékeket nevelő koreográfus-pedagógusokat. Most is, az ünnepnapon csaknem háromszáz gyerek adott számot legjobb tudásáról és elhivatottságáról. Lám, itt a színpadon a következő fél évszázad megannyi elkötelezett amatőr művésze. Nem ezt teszem. Nevüket most elrejttem. Mert az elemzésnek ők, a sokéves születésnapját ünneplő B. együttes csupán ürügyét adták. Így csak köszönöm nekik, hogy ünnepi szertartásukon alkalmat adtak némely dolgok végiggondolására.

A B. Együttes koncertjeinek lelkesült látogatója voltam vagy 15 évvel ezelőtt. A koreográfusok, a táncosok mind-mind nemzedéktársaim. A színpadon – éreztem állandóan – nem csupán magukról, hanem rólam is szóltak. Azóta legendássá vált több darabjuk – ez talán még rekonstruálható – mozzanatról mozzanatra követte a magyarországi értelmiség derékhadának fejlődését, nem túlzás a szó – valamennyi értelemében – felnőtté válását. Hiszen ezekben a koreográfiákban – hiszen, most már el nem tagadhatom, egy néptáncegyüttesről van szó, a táncmozgalmat-alapítók egyikéről – jelent volt, olykor egyszerre volt jelen a felnőtté váló nemzedék személyes élete megannyi konfliktusa kitáncolva, s jelen voltak a változásokat hordozó-vajudó történelmi korszak kérdésfelte-

vései is. S talán mert a tánc kifejezőeszközei – karok, lábak, az emberi test mozdulatai, testek kapcsolódásai –, nemeg a znéé szolgáltak az emberi üzenet hordozóiként, a válaszok is bölcs, mélységes mély válaszok voltak, távol minden irodalmias, közéleti puszticisztikától. N.F., F.J. és a többiek nem politikai parabolákban, allegorikus történetekben fogalmaztak – a folklorisztikus táncszinpad mindezt nem tűrte volna el. Ezért aztán – így emlékezem én is, s így emlékezhet az a nemzedéktársam is, akinek életútja (akár az a bizonyos személyes, akár az a bizonyos közéleti) más irányba kanyarodott a hosszú évtized alatt. S korántsem arról van szó, hogy a művek dodonai jóslatok lettek volna. Egyszerűen igazat beszéltek. Csak emlékeztetőül: túl a szerelem, az anya-gyermek kapcsolat, a férfi-felelősség, asszonyi érzelmek kérdéskörén nemzedékem java e szinpadot nézve gondolhatta újra egyén és közösség, forradalom és ellenforradalom, hatalom és szabadság, megkötöttség és elkötelezettség, hűség és lázadás konfliktusait. A magyar néptáncmozgalom békés „fegyvertényeit” emlékeztetükben őrzők számára e szikár tárgyszavak mögött meghatározott művek jelennek meg, egy nemzedék valóságos kollektív emlékezete – hiszen talán még az sem túlzás, hogy ebben az időben a magyar művészet előjáró reprezentatív ágazata volt a tánc, s ezen belül is a folklorisztikus nyelvet újraalkotó hol szinpadról lelépő, hol a szinpadra visszalépő úgynevezett néptáncmozgalom.

Megkockáztatom az állítást, e táncokon nevelődünk, csiszolódtunk társadalomkritikánk, nőttek kételyeink és elszánásaink, zsigerünkbe ivódott az a kor-, és történelemértelmezés, amit e művek, e mozdulatok, ritmusok üzentek.

Hogy vártam a jubileumi programot! Az újratalálkozást az eszmélkedés korának együttes élményeivel. Még a nézőtéren is nemzedéktársaimat kerestem. S a függöny felvonása után a szinpadon is rájuk találtam. A rendező kedves öteletként a hosszú életű együttes különböző nemzedékei álltak a karikázóba, külön-külön körökbe. Itt ért az első meglepetés. Szememmel (értem tetten önmagam állandóan) – bár nem voltunk személyes ismerősök, győzöm hangsúlyozni, én 15 éve is pénztárban váltott jeggyel belépő egyasokközül-néző volatam – az egykori leányokat követtem, nem a minden bizsonnyal sudárabb, könnyedebben mozgó maiakat. Azokat a mozdulatokat kerestem, melyek emlékét mai emberségemben őrzöm. S így vártam a jólismert koreográfiákat is. Újra megerősödöm elhatározásaimban, hovatarozásaimban, vállalásaimban és elutasításaimban – mint „akkor”, amikor velem egyivású táncosok velem egyivású koreográfusok szóltak – így éreztem: hozzám –, miközben a legszemélyesebb dolgaikról vallottak. S most ha nem is kifosztva, de némiképp mégis csalódottan állok. Nem üzentek nekem a szinpadról, nem azt üzenték az ifjú táncosok. Legyinthetnék is. Persze, a felfokozott várakozás, vannak megismételhetetlen élmények, jutnak ezsembe a közhelyek. Azt hiszem, nem erről van szó. S a hiteles előadásra törekvő, lelekes, immár nem velem egyivású ifjú táncosok élményében valami megvilágosodott. Ezzel untatom most az olvasót, elsősorban nemzedéktársaimat. (Hanyas vagy? Én negyvenhetes – idézem a humoristát, s a félszavakból megértjük közös történetünket. Már nem, és még nem, de már és még..., hogy röviden összefoglaljam korélményünket, talán pontos a meghatározás – később még megpróbállok egzakt lenni, de mennyivel plasztikusabb ezt eltáncolni.) Egyszerűen a sudár, kecses ifjú táncosoknak mások a konfliktusaik! Hányszor járok így felsőiskolás tanítványaimmal is... Én mindig ott kezdem az elemzést. Az utópiák, hamisságok és közönséges gonosztettek nehezen kibogozható elegyével, amit (nem is egészen jogosan – nyugtatgatjuk időnként magunkat egykori elkötelezettek) szocializmusnak nevezett a történelem. Szóval számukra nem itt kezdődik a kérdésfeltevés. Olyan messzire van mindez tőlük, hogy még a leegyszerűsítő, egy-egy jelzővel elintéző megítélésekkel sem tudnak mit kezdeni. Nekik egészen egyszerűen ez van. Tele félelmekkel és zavarokkal, másként gondolkodva, de más időegységekben. Miközben mi „öregek” egykori felnőtté válásunk meghatározó emlékeit keressük, mint elvesztett tárgyakat szinpadon, zenében, irodalomban. S számunkra sem születnek válaszok. Silent musae? Hogy még komolyabb legyen a kérdés: mert „inter arma” vagyunk? Mit is jelent ez? Nem egyszerűen a történelmi élményt, hogy az utóbbi évtizedben – és egyre közelebbről – haditudósítással kezdi a tévébe-mondó. Vajon miért nem fogalmaz napjaink kérdéseire eltáncolható választ F.J., N.F., miért nem ír X., miért nem Y? Mert esztétikailag, művészileg érdekesebb, lehetségesebb volt magát az utat ábrázolni? Tán még tudományomban, a pedagógiában is. Milyen szel-

lemi izgalom volt – ha olykor keserves is, hiszen „rólunk szólt az a mese is” – „lebontani”, kritikailag kikövetkeztetni az iskola világában bekövetkező változások irányait. S most nincsenek változások. Többszörösen leszegett fejjel járunk, felnőtté váló gyermekeink, növendékeink, a szinpadra lépő fiatal táncosok előtt is. Nemcsak nekik, nekünk sincs jövőképünk (miközben olykor valamire való „múltképünk” sincs – lám, egy nemzedékkel utánunk már az elmúlt másfél-két évtized kollektív élményeit sem képesek, számunkra hitelen, kitáncolni igen tehetséges, jól nevelt ifjak). Pedig rossz lelkiismeretre talán nem lehet okunk. Olyan utat jártunk végig, amelyet végig kellett járni. Olyan reflexektől, normáktól szabadítottuk meg magunkat, környezetünket, amelyektől meg kellett szabadulni. És mégis ott a szemünk sarkában némi szégyenérzés.

Mint szájunk szélén az elhallgatás.

TRENCSENYI LÁSZLÓ

Informatika

Tetszetős könyv az Informatika. Nem kevés izgalommal és várakozással vettem a kezembe. Különösképpen amiatt, mert nagyon szerettem és szeretem Hanák Tibor könyveit, amelyek éppen ilyen kében pompáztak tiltott időkben a polcomon, s kéklenek ott ma is. Az már más kérdés, hogy ezt az „informatika”-könyvet nem biztos, hogy ki fogom tenni a polcomra, sem tiltott, sem szabad időkben, egészen egyszerűen azért nem, mert meglehetősen érdektelen könyvnek tartom. Ez persze pontatlanság, fogalmazzunk úgy, hogy messze a várakozásomon alul teljesített Kis Lajos, a kiadvány szerzője. Nem arról van persze szó, hogy én Kis Lajostól bármit is vártam volna, hiszen nem ismerem a szerzőt, de az informatika cím eltöltött várakozással. Ráadásul a Pedagógus Szakma Megújítása Projekt (PSzMP – vigyázz, fel!, megújulni, zsíros fizetésektől elhájásodott agyú pedagógusok!) adta vala ki a művet, fel kellett tehát tételeznem, itt valami felforgató szellemű, a szemléletemet alapjaiban megrendítő és megújító műről leszen nagyban szó. Azon felül, a munkát a Nemzeti Tankönyvkiadó adta ki, s ez, akárhonnan nézzük is, nem akármilyen. Mert ha egy tankönyvkiadó nemzeti, az ugye jelent valamit. E nemzeti jelleget nyilván azért kell hangsúlyozni, mert feltehetően tolongani kezdtek itten, Magyarországon a nem nemzeti, tehát a nemzetietlen tankönyvkiadók. És kezdtek előjönni a nem-nemzeti, mondhatni nemzetietlen tankönyveikkel. Mondjuk, az informatikát is kiforgatták volna az alapjaiból. No, persze nem annyira, mint azt Kis Lajos teszi, de Kis Lajos minden bizonnyal a Nemzeti Tankönyvvel szellemében arányosan cselekszik, mely elvek titkosan valahol lefektetve vannak, jó titkosan, nehogy a nemzet ellen ágálók egyike-másika kitapasztalja, ne. Ha már kiforgatjuk, mint tudjuk, a nemzet szempontjából forgassuk ki témánkat, s a kiforgatás bizonyára így lesz helyes. A hasznosság természetesen nem lehet kérdés vagy feltétel.

Mert mit mond az Informatika könyv (Tanulási segédlet a számítástechnika alkalmazásához Tanítóképző Főiskolások részére) önmaga címéről? Idézem:

„Valószínűleg ki fog derülni, hogy a címválasztás miatt nem érezzük kötelezőnek, hogy a megjelölt területnek-

akár csak szűk- keresztmetszetét is adjuk. Ez szándékunktól is, lehetőségeinktől is idegen. Nem tehetjük meg azonban, hogy a továbbiakban ne is essék róla szó, vagy legalább részben ne indokolnánk a választást.”

No, a fentebbi idézet több szempontból is elgondolkodtató. Mert mit jelent az, hogy a megadott cím jelezte területnek nem adom meg még a keresztmetszetét sem? A legfinomabb, amit válaszolhatok erre az, hogy nem jelent semmi jót, de mindenképpen gyanús. Mert ha címként azt adom meg, hogy Szilvásgombóc, akkor nem beszélhetek 133 oldalon keresztül a golyócsapágyakról, csak abból az apropóból, hogy mindkettőben felfedezhető a kerek forma. S ha már eltűnődünk e rövid idézet fölött, hadd jegyezzek meg valamit. A könyvet két lektor, *Dr. Iszák Ferenc* főiskolai docens Nyíregyháza Tanárképző Főiskola (írom, ahogy látom, központozást el-megtakarítva) és *Simon Imréné* fő-